

Osvrt na znanstveno-stručni skup „Desetljeća slobode“

Znanstveno-stručni skup *Desetljeća slobode* održan je 14. travnja 2025. godine u Galeriji Kulturno-povijesnog centra Sisačko-moslavačke županije u Sisku. Skup je rezultat suradnje Kulturno-povijesnog centra Sisačko-moslavačke županije i Znanstvenog zavoda Fakulteta hrvatskih studija povodom obilježavanja 30. obljetnice vojno-redarstvenih operacija (VRO) „Bljesak“ i „Oluja“, čijom je uspješnom provedbom 1995. godine okončana agresija na Republiku Hrvatsku. Glavna tema skupa stoga je bila usmjerena upravo na te dvije najveće vojno-redarstvene operacije koje su obilježile posljednju etapu Domovinskoga rata. Tematski okvir predmeta istraživanja ovog znanstveno-stručnog skupa pritom je težio odmaknu od ustaljenog narativa istraživanja povijesti Domovinskog rata putem vojne povijesti te poticanju istraživanja društvenih, gospodarskih i kulturnih aspekata Domovinskog rata. Za vrijeme trajanja znanstveno-stručnog skupa *Desetljeća slobode* održana je izložba naoružanja i opreme Hrvatske vojske i Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, kojoj je cilj bio široj javnosti predstaviti ratnu spremu i obučenos hrvatskih vojnih i redarstvenih snaga.

Skup je bio podijeljen na ukupno pet zasebnih sekcija u kojima je sudjelovalo trideset i devet izlagača – povjesničara, sveučilišnih nastavnika, djelatnih vojnih osoba, sociologa, arhivista i dr. – koji su izložili ukupno trideset i pet različitih tema vezanih uz VRO „Bljesak“ i/ili „Oluju“. U prvoj sekciji održana su četiri izlaganja sveučilišnih nastavnika, a najprije je svoju temu predstavio prof. dr. sc. Davor Pauković s Fakulteta za medije i odnose s javnošću Sveučilišta u Dubrovniku. Njegovim izlaganjem *Operacija Oluja u hrvatskim i srpskim komemorativnim narativima i politikama povijesti* predstavljena je priroda hrvatsko-srpskih odnosa od 1996. godine do danas, a koristeći metodu analize okvira autor je izdvojio glavne okvire i narative u politikama povijesti i komemorativnim praksama u Hrvatskoj i Srbiji. Izlaganje *VRO „Bljesak“ i „Oluja“ – narativi međunarodnih čimbenika* održala je izv. prof. dr. sc. Vlatka Vukelić s Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, koja je tim povodom analizirala stavove Sjedinjenih Američkih Država i Europske zajednice o VRO „Bljesak“ i „Oluja“, pri čemu je upozorila na njihovu nejedinstvenost i druš-

tveno-političke razloge koji su za to odgovorni. Nadalje je izlaganje *Otkrivanje masovnih grobnica na području Banovine 1995. godine* održao doc. dr. sc. Vladimir Šumanović, pročelnik Odsjeka za povijest Fakulteta hrvatskih studija. Tijekom izlaganja opisan je način otkrivanja i lokaliteti prvih masovnih grobnica na Banovini iz vremena Domovinskog rata, važnost masovnih grobnica kao mjesta sjećanja, a posebna pažnja usmjerena je na dosadašnju (ne)istraženost ove teme u okvirima hrvatske historiografije. Za kraj prve sekcije izlaganje na temu *Oslobodilačke akcije Bljesak i Oluja – obavještajna priprema* održao je sociolog prof. dr. sc. Renato Matić, koji je fokus stavio na (dez)informaciju kao oružje u ratu. Budući da je bio aktivni sudionik Domovinskog rata, svoje je izlaganje obogatio praktičnim primjerima s istočnoslavonskog bojišta.

U drugoj sekciji znanstveno-stručnog skupa *Desetljeća slobode* održana su četiri izlaganja, a sekcija je otvorena izlaganjem dr. sc. Marina Sabolovića i generala dr. sc. Slavena Zdilara *Upotreba specijalnih jedinica policije MUP-a RH na krškom području od 1992. do 1995. godine*. Rezultate zajedničkog istraživanja predstavio je dr. sc. Sabolović naglašavajući kompleksnost ratovanja na kršnom terenu te opisujući logistiku, transport, opskrbu i smještaj pripadnika specijalnih jedinica policije (SJP) MUP-a RH koji su u navedenom vremenu boravili na Velebitu. Tijekom izlaganja prikazano je više od četrdeset originalnih fotografija nastalih na različitim lokacijama na Velebitu (Marasovac, Višočica, Dušice, Lukovo Šugarje, Veliko i Malo Libinje i dr.) koje uprizoruju pripadnike SJP „Ris”, SJP „Alfa” i SJP „Omega” u izvršavanju izviđačkih zadataka i prilikom odmora u improviziranim skloništima. Iduće izlaganje održao je mr. sc. Ante Samardžić, djelatnik Ministarstva obrane Republike Hrvatske, koji je u svom izlaganju *General Janko Bobetko u vojno-redarstvenoj operaciji „Bljesak”* predstavio ratni put Janka Bobetka s posebnim naglaskom na njegovu ulogu u VRO „Bljesak”. Izlaganje na temu *Bljeskovi Oluje: osnovne značajke operativnog dizajna operacije Oluja* održao je brigadir Tomislav Kovačić, nastavnik strategije na Hrvatskom vojnom učilištu „Dr. Franjo Tuđman”. Na temelju arhivskih dokumenata Glavnog stožera Republike Hrvatske objašnjena je važnost provedbe VRO „Bljesak” za uspješno okončanje rata operacijom „Oluja”, a na temelju preciznih shema i zemljovida objašnjena je i strategijska, operativna i taktička razina VRO „Oluja”. Posljednje izlaganje u drugoj sekciji na temu *Istarske postrojbe u VRO „Bljesak” i „Oluja”* održao je dr. sc. Vedran Dukovski iz Državnog arhiva u Pazinu, koji je svojim izlaganjem istaknuo ulo-

gu SJP „Bak“, 1. domobranske bojne Pula, 92. zrakoplovne baze HRZ-a, 271. satnije mornaričko-desantnog pješastva „Vanga“, 154. domobranske pukovnije i 119. brigade u hrvatskim oslobodilačkim operacijama 1995. godine.

U trećoj sekciji, koja se istovremeno održavala u dvjema zasebnim dvoranama, održano je ukupno deset izlaganja. U prvoj dvorani najprije su održana izlaganja djelatnika sva tri muzeja Domovinskog rata iz Republike Hrvatske. Viša kustosica Sanja Budić Leto i kustosica Klara Čapalija održale su zajedničko izlaganje *Tematske izložbe u javnom prostoru kao oblik njegovanja kulture sjećanja: Izložba „VRO Oluja - 29. obljetnica“ - Muzej Domovinskog rata u Splitu*, kojim je naglašen utjecaj navedene izložbe na promicanje kulture sjećanja na Domovinski rat u izložbenoj djelatnosti u javnome prostoru. Izlaganje je potom održao ravnatelj Muzeja Domovinskog rata u Splitu Matej Gabrilo koji je predstavio temu *6. domobranska pukovnija HV-a u VRO „Oluja“*. Izlaganjem je sažeto predstavljen ratni put 6. domobranske pukovnije HV-a od njezinog osnutka 1992. godine do završetka Domovinskog rata, s posebnim osvrtom na ulogu te pukovnije u VRO „Oluja“. Iduće izlaganje održala je ravnateljica Muzeja Domovinskog rata Dubrovnik Varina Jurica Turk koja je svojim izlaganjem *Događanja na dubrovačkoj bojišnici u vrijeme VRO „Bljesak“ i „Oluja“ - Muzej Domovinskog rata Dubrovnik* predstavila ratnu kronologiju istaknutih zbivanja na dubrovačkoj bojišnici 1991. i 1995. godine. Voditelj Muzeja Domovinskog rata Karlovac – Turanj Juraj Horvatin svojim je izlaganjem *Tematska cjelina „Pobjeda“ u Muzeju Domovinskog rata Karlovac - Turanj* predstavio dio stalnog postava ovog muzeja koji svjedoči o ratnim zbivanjima 1995. godine na dijelu kordunskog bojišta. Za kraj treće sekcije (Dvorana 1.) izlaganje je održao Nenad Grgurica, zaposlenik Carinske uprave. U svom izlaganju *Uloge vojno-redarstvenih operacija „Bljesak“ i „Oluja“ u uspostavi teritorijalnog suvereniteta i otvaranju carinskih ispostava na granici Republike Hrvatske* predstavio je problematiku „paracarinskog“ sustava Republike Srpske Krajine te uspostavu carinskih odjela nakon provođenja oslobodilačkih operacija 1995. godine. U isto vrijeme, u Dvorani 2. održano je pet izlaganja, od kojih je prva svoju temu *Delegitimizacija VRO „Bljesak“ i „Oluja“ u kontekstu srpske propagande* predstavila Petra Jozipović, doktorandica Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Izlaganja *U iščekivanju Bljeska i Oluje: Srpski mediji između propagande i realnosti* Ivone Nemeth Novak, doktorandice Fakulteta političkih znanosti, te izlaganje *Medijska i politička percepcija opera-*

cija „Bljesak” i „Oluja” u Hrvatskoj i svijetu Vedrana Petrovića, doktoranda Fakulteta hrvatskih studija, odlično su nastavila započetu raspravu o utjecaju tiskovina i drugih medija na javno mnijenje i pogled na hrvatske oslobodilačke operacije 1995. godine u Republici Hrvatskoj i ostatku „krnje” Jugoslavije i svijeta. Na kraju treće sekcije (Dvorana 2) izlaganja su održale i dvije doktorandice Fakulteta hrvatskih studija koje su svoj istraživački rad usmjerile na proučavanje vojno-redarstvenih operacija „Bljesak” i „Oluja” unutar diskursa zavičajne povijesti. Najprije je Viktorija Cvitković izložila temu *Senjski osloboditelji u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja*, a zatim Tatjana Štimac temu *Područje Novske od okupacije do operacije „Bljesak”*.

Četvrta je sekcija također bila istovremeno izvođena u dvjema dvoranama, a ukupno je izloženo jedanaest tema. U Dvorani 1 sekcija je započela izlaganjem doktoranda Fakulteta političkih znanosti Brune Rukavine na temu *Ruska Federacija i VRO „Bljesak” i „Oluja”* koje je za cilj imalo predstaviti Rusku Federaciju kao zemlju saveznicu Republici Hrvatskoj u vrijeme borbi za stjecanje hrvatske samostalnosti. Naredna dva izlaganja bila su usmjerena na implementaciju tema Domovinskog rata u nastavi povijesti u osnovnim i srednjim školama. Rezultate provedenog istraživanja *Tema Domovinskog rata u nastavi povijesti u srednjim strukovnim školama u Hrvatskoj*, provedenog na uzorku 111 ispitanika nastavnika srednjih strukovnih škola diljem Republike Hrvatske, predstavio je Karlo Jagatić, doktorand Fakulteta hrvatskih studija. Valentina Ćorić, nastavnica OŠ Ivana Mažuranića Zagreb svojim izlaganjem *Igra slobode – edukativna igra kao alat za učenje o „Bljesku” i „Oluji”* prikazala je nastanak edukativne igre osvajanja kninske tvrđave pripremljene s učenicima četvrtih i osmih razreda osnovne škole, kojoj je cilj bio potaknuti učenje temi o Domovinskom ratu kroz interaktivne sadržaje. Nadalje je izlaganje održao kustos Gradskog muzeja Sisak Josip Smernić, koji je u svom izlaganju *Dabar u Oluji* opisao ratni put lokalne vojne jedinice 36. samostalne inženjerijsko-pontonirske bojne Dabar. Na kraju četvrte sekcije (Dvorana 1.) kroz temu *Pregled arhivskog gradiva Državnog arhiva u Sisku o Domovinskom ratu* arhivist Mario Bursik prikazao je građu sisačkog arhiva o posljednjem desetljeću prošlog stoljeća na širem prostoru Sisačko-moslavačke županije. U isto vrijeme, u Dvorani 2 održano je ukupno šest izlaganja, koja su se dijelom međusobno nadopunjavala i tako stvorila uvjete za plodnu raspravu. Na početku, rezultate zajedničkog istraživanja na temu *Ratna bolnica Kutina u obrambenom Domo-*

vinskom ratu predstavila je Vesna Kljaić, doktorandica Fakulteta hrvatskih studija. U izlaganju je opisana kronologija organizacije i djelovanja ratne bolnice u Kutini, ali i poseban znanstveni doprinos razvitka i upotrebe prvog hrvatskog fiksatora za liječenje ratnih povreda. Djelovanje sisačke bolnice u razdoblju 1991–1995. godine izlaganjem je predstavio Marin Repustić. Temu *Opća bolnica Dr. Ivo Pedišić Sisak u Domovinskom ratu* obradio je u suradnji s dr. med. Tonkom Jozić Novinc, s ciljem proširenja postojećih spoznaja o djelovanju i djelokrugu sisačkih medicinskih djelatnika u vrijeme Domovinskog rata. Izlaganje je također održala Andrea Briješki, doktorandica Hrvatskog katoličkog sveučilišta, koja se svojom temom *Evakuacija srpskog stanovništva tijekom operacija „Bljesak” i „Oluja”* osvrnula na demografske i etničke promjene u Republici Hrvatskoj izazvane slomom Republike Srpske Krajine i raseljavanjem srpskog stanovništva. U ime Vlade Radotovića temu *15. POtrbr Križevci u vojno-redarstvenoj operaciji „Bljesak”* održao je dr. Đuro Škvorc, koji je zatim u vlastito ime održao izlaganje *15. POtrbr Križevci u vojno-redarstvenoj operaciji Oluja*. Na kraju četvrte sekcije izlaganje u okvirima zavičajne povijesti održao je umirovljeni pukovnik HV-a Željko Sklepić. U svom izlaganju *Zastoj u izvođenju operacije „Oluja” na istočnom ulazu u Petrinju 4. i 5. kolovoza 1995. godine* povezo je sporni zastoj u izvođenju ove za Banovinu najvažnije operacije sa specifičnim gubicima u ljudstvu za vrijeme provedbe iste.

U posljednjoj, petoj sekciji rezultate svojih istraživanja predstavilo je ukupno šest doktoranada povijesti Fakulteta hrvatskih studija. Sekciju je izlaganjem *„Oluja” – posljedica velikosrpske ideologije* otvorio Ivan Budimir, koji je tim povodom povezo velikosrpske ideje 19. i 20. stoljeća s uzrocima i ciljevima agresije u Domovinskom ratu. Laura Busija i Zvonimir Smiljanić zasebno su obradili međusobno nadopunjavajuće teme, pritom se oboje služeći digitalnim arhivskim izvorima Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju. Tom prilikom Busija je predstavila temu *Djelovanje Ante Gotovine u vojno-redarstvenoj operaciji „Oluja” kroz prizmu optužnice Međunarodnog suda u Haagu*, a Smiljanić temu *Uloga i djelovanje Mladena Markača u „Oluji” prema izvorima Haškog suda*. Davor Dijanović u svom je izlaganju na temu *Uloga Srpske pravoslavne crkve (SPC) u agresiji na Republiku Hrvatsku* temeljito predstavio stavove predstojnika SPC-a o agresiji na Hrvate u Domovinskom ratu te njihov utjecaj na srpsko stanovništvo u Hrvatskoj. Neven Tomečak je izlaganjem *VRO „Bljesak” i „Oluja”* prezentirao kronologiju VRO „Bljesak“ i „Oluja“ te ista-

knuo njihovu neospornu ulogu u formiranju hrvatskog identiteta i državnosti. Na završetku pete sekcije, a samim time i na završetku cjelodnevnog skupa, izlaganje je održala Martina Tarbuk obrađivši temu *Egzodus Hrvata s Banovine 1991. i njihov povratak nakon vojno-redarstvene operacije „Oluja“ 1995. godine*. Tim izlaganjem podsjetila je na žrtvu stanovnika Banovine 1991. godine te važnost uspješne provedbe VRO „Oluja“ za povratak prognanog i izbjeglog hrvatskog stanovništva okončanjem agresije.

Potaknuti riječima nobelovca Eliezera Wiesela „bez sjećanja nema kulture, bez kulture nema budućnosti“, ali i uspješnošću provedbe znanstveno-stručnog skupa *Desetljeća slobode*, jasno je kako su akademska okupljanja čija glavna tema progovara o povijesti Domovinskog rata značajna i potrebna za održavanje i razvitak kulture sjećanja u Republici Hrvatskoj. Činjenicama potkrijepljeno progovaranje o VRO „Bljesak“ i „Oluja“ potvrđuje domaćoj i međunarodnoj zajednici legitimnost tih ratnih uspjeha i doprinosi jačanju hrvatskog nacionalnog identiteta.

Martina Tarbuk